

ЛІТЕРАТУРА

1. Выпускники Черниговской духовной семинарии 1867–1871, 1874–1911, 1913–1916 гг. URL: <http://www.petergen.com/bovkaloduhov/chernigsem.html> (дата зверення: 23.03.2024).
2. Календарь Черниговской губернии на 1887 год. Чернигов: Типография губернского правления, 1886. С. 414
3. Календарь Черниговской губернии на 1888 год. Чернигов: Типография губернского правления, 1887. С. 288–289
4. Календарь Черниговской губернии на 1890 год. Чернигов: Типография губернского правления, 1889. С. 200–201
5. Мінченко М. Працівники Ніжинського окружного суду та їх участь у Першій світовій війні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2023. Т. 34 (73), № 4. С. 45–51. <https://doi.org/10.32782/2663-5984/2023/4.8>
6. Формулярный список о службе и семействе протоиерея Черниговской Богородно-заведенской церкви Василия Мыславского. *ВДАЧОН* (Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжин.). Ф. 358. Оп. 1. Спр. 744. 26–34 арк.

РАДЯНСЬКА ПРОПАГАНДА І МИСТЕЦТВО У ПЕРІОД ЗАСТОЮ

Остапчук Олексій

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
аспірант спеціальності 032 Історія та археологія

Науковий керівник: Курок Олександр Іванович,

доктор історичних наук, професор,
в.о. ректора ГНПУ ім. О. Довженка

У період застою радянська влада жорстко контролювала ЗМІ та мистецьке вираження, використовуючи їх як інструменти насадження комуністичної ідеології та контролю над суспільством [6]. Цей контроль відіграв значну роль у формуванні мистецтва того часу, оскільки держава робила свій вплив на те, з метою виконання цілей правлячого режиму [1]. З 1930-х років мистецтво стало на службу державній пропаганді, стало більш спрощеним і зрозумілим для широких верств населення [2]. Цей контроль над художніми вираженням мав тривалі наслідки для розвитку радянського мистецтва періоду застою [4].

Одним із головних проявів державного контролю над мистецтвом у цей період було поширення і пропаганда соціалістичного реалізму в різних художніх формах [6]. Ця течія, що виникла в Радянському Союзі в сталінські часи, наголошувала на монументалізмі різноманітних пам'яток і творів мистецтва. Деякі з основних рис соціалістичного реалізму включали: - змалювання ідеалізованого соціалістичного суспільства; героїчне зображення робітників і селян; наголошування на колективних зусиллях для прогресу; зосередження на ролі комуністичної партії в управлінні суспільством. Ці характеристики соціалістичного реалізму зробили його ідеальним засобом для просування комуністичної ідеології та формування художнього вираження того часу [2].

У відповідь на жорсткий державний контроль над мистецтвом і широкий вплив радянської пропаганди в період застою виник підпільний мистецький рух [3]. Цей рух

прагнув кинути виклик обмеженням, встановленим державою, і створити альтернативний мистецький голос, який не підлягав цензурі та обмеженням того часу [6]. Деякі ключові особливості цього підпільного мистецького руху включали: дослідження нетрадиційних тем і стилів; акцент на індивідуальному самовираженні та творчості; критика офіційного санкціонованого державою мистецтва; створення альтернативних виставкових просторів і мереж. Цей підпільний мистецький рух представляв значну протидію контрольованій державою пропаганді та мистецьким обмеженням, пропонуючи художникам простір для вільного та автентичного самовираження. Рух охоплював митців з різних дисциплін, таких як живопис, скульптура, музика та перформанс. Важливу роль у процесі пошуку «образу ворога» в період відлиги та застою відіграла радянська пропагандистська сатира та карикатура, зокрема у журналі «Перець» [5].

Таким чином, варто зазначити, що радянська пропаганда справила значний вплив на мистецтво періоду застою. Соцреалізм відігравав значну роль у формуванні художнього вираження, сприяючи використанню комуністичних ідей в мистецтві та обмеженні мистецької свободи. Проте мистецький андеграундний рух виник як відповідь на пропаганду та цензуру, кинувши виклик домінуючому нарративу та надаючи простір для альтернативного художнього вираження. Незважаючи на обмеження, накладені радянським режимом, митці знаходили способи розширити межі художнього вираження, створюючи роботи, які відображали складні реалії життя за комунізму. Спадщина радянської пропаганди та мистецтва періоду застою продовжує впливати на сучасне мистецтво та служить нагадуванням про силу мистецтва кидати виклик панівним ідеологіям і руйнувати їх.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриценко А. П., Прокопчук В.С., Чумаченко О.А. Жанрові особливості радянського образотворчого мистецтва за доби «відлиги» та «застою». *Сумський історико-архівний журнал*. 2023. № XLI. С. 23-32. URL: https://shaj.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/3_Hrytsenko_Prokopchuk.pdf (дата зверення: 23.03.2024).
2. Культура та мистецтво України у період кризи радянської системи. Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/kultura-ta-mistectvo-ukra-ni-u-period-krizi-radyansko-sistemi-207075.html> (дата зверення: 23.03.2024).
3. Мистецтво як засіб пропаганди. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/671a6058-7e5f-49a0-87ef-c490a07ced54/content> (дата зверення: 23.03.2024).
4. Прокопчук В.С., Гриценко А.П. Мистецтво відбитку: радянська пропаганда в епоху застою через призму творчості. *Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»)*: журнал. 2024. № 3 (21). С. 1179-1191. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/9986/10039> (дата зверення: 23.03.2024).
5. Прокопчук В.С., Гриценко А.П., Чумаченко О.А. Зображення «образу ворога» через радянську пропагандистську сатиру та карикатуру в 1953-1985 рр. на прикладах журналу «Перець». *Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»)*: журнал. 2024. № 2 (20). С. 890-901. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/9196> (дата зверення: 23.03.2024).
6. Радянська пропаганда. Національний музей Голодомору-геноциду. URL: <https://holodomormuseum.org.ua/radianska-propahanda/> (дата зверення: 23.03.2024).